

“Ressò mont-roigenc” n. 60 i 62 a 65 (1997-1998)

JACINT SALVADÓ: CRÒNICA VITAL I APASSIONADA DEL NOSTRE "CINTU QUADRUS" (1)

Amb aquest extens text, que ara iniciem, pretenc rastrejar seguint diversos camins (tots els que m'han estat possibles) les petjades vitals d'aquesta apassionant persona que no he arribat a conèixer, però que fa prou temps que estimo.

Com ja deia en el text anterior, quan explicava la «història» dels «Arlequins» de Jacint Salvadó fent de model de Derain i Picasso, les declaracions del propi Salvadó que reproduïm estan extretes dels catàlegs de les seves exposicions a les Galeries «ITALIA» (Alacant, abril 1975) i «VALLE ORTI» (València, 1979), i molt principalment, de la llarga entrevista que li va fer Gonzalo Fortea durant la seva estada a Alacant per l'exposició (de la qual hem pogut disposar de les cintes d'enregistrament). Estan traduïdes del castellà i alguns fragments del francès. Vull deixar constància de la meua lloança al senyor Gonzalo Fortea per l'oportunitat i l'encert d'enregistrar-li aquesta entrevista a Salvadó. Passem doncs, a escoltar (amb una certa emoció) a aquella veu desconeguda que hem cercat durant els darrers deu anys :

«Vaig néixer a Mont-roig (Tarragona) el 17 d'octubre del 1892. El meu pare era de Barcelona, però, ja gran, se'n va anar a viure a Mont-roig i es va casar amb la meua mare, Maria».

Gràcies a informacions aportades per la neboda del pintor (Assumpció Gimferrer i Salvadó) sabem que els pares del nostre CINTU QUADRUS es deien : Jacint Salvadó i Savall i Maria Aragonès i Grau. Aquesta última era filla d'en Miquel Aragonès i Guinjoan i de na Maria Brú i Buscall (era mestre ?), i tenia un germà que es deia Ramon.

«La meua mare era molt jove quan es va casar; a mi em va tenir als disset anys. De gran, semblàvem germans. Gràcies a aquesta boda, el meu pare va poder viure bé, doncs, a casa la mare tenien terres. L'àvia materna li deia al pare que si no volia treballar al camp, l'ajudés a fer-li els marcs dels quadres que ella distribuïa. Eren quadres sobre vidre, transparències, fonamentalment de tipus religiós. Els venia casa per casa. L'àvia -que era molt religiosa-, tenia un fill (oncle meu) que es deia Ramon, que era

un xic l'intel·lectual de la casa; com passava sovint en aquella època, va fer cap al Seminari de Tarragona. Venia molt sovint al poble; a mi m'estimava molt, em feia poesies molt boniques. Quan ja era grandet vaig il·lustrar-li amb dibuixos un llibre seu de poesies. Li va agradar molt. Un dia se'm va ocórrer de portar aquest llibre a l'escola, el mestre me'l va demanar i ja no el vaig veure mai més».

Vivien al carrer del bisbe Macià, al número 26, on més tard fou la casa de la Marina Caballé. Quan l'any 1986 vaig fer aquell

Jacint Salvadó, any 1921

primer text «descobridor» de Jacint Salvadó, el company Miquel Beatet va fer una fotografia de la façana per acompanyar el text; ara aquella fotografia ja es història, doncs, posteriorment van refer la façana.

«De petit m'agradava molt dibuixar, principalment vaixells, trens, i coses de tipus industrial. Llavors jo no creia que es podessin dibuixar paisatges.

Teníem un mestre que donava més cops que ensenyava, suposo que en aquell temps deuria ser bastant normal. A vegades, el mestre em pegava perquè dibuixava més que no estudiava. Tac! amb el punter, venia per darrera quan jo no el veia i em pegava en els dits. Tac i ordre i disciplina!. A la paret j.

Anava sovint amb el pare a Reus amb la tartana. Em feia també molta il·lusió anar a Tarragona, veia vaixells, fou la primera vegada que vaig veure vaixells j. Al tornar a casa em posava a construir vaixells i omplia les parets de dibuixos.

A vegades, feia un petit bloc amb dibuixos que venia per poder tenir algun diner per comprar

materials per construir els decorats del nostre teatre infantil».

Sembla que havia muntat aquest teatre en una habitació de casa seva. Ell feia els decorats, escrivia els textos i actuava junt amb altres nens. Aquesta incipient atracció per l'art, per dibuixar i per escriure, Salvadó reconeix que li venia del seu oncle que era d'un esperit molt sensible i cultivat.

«Als onze anys, vaig sofrir una malaltia que em durà gairebé tot un any. Fou el paludisme. En aquella època a Mont-roig s'hi conreava arròs, a les terres properes al mar. Com que no podia anar a l'escola, em passava el dia dibuixant i construint vaixells de fusta».

Una llarga malaltia de nen o de jovenet, aïllat a casa, amb l'única salvació, llavors, en la pròpia imaginació o a vegades en els llibres que hi havia a casa (ara serien milers d'hores davant de la televisió o l'ordinador), va condicionar la vida d'algunes persones. Molt a prop tenim els casos de Miró i Picasso, entre d'altres. A Miró, unes febres el

van dur a aïllar-se al mas de Mont-roig. A Picasso, una escarlata el durà a viure uns vuit mesos a Horta de Sant Joan amb el seu amic Pallarès, dels quals quasi bé dos els visqueren isolats als Ports.

«Quan la malaltia, un dia tenia tanta febre i em trobava tan malament, que tots els de casa creien que m'anava a morir. Tota la família estava a la meua habitació. La meua àvia va sortir i cremà tots els meus dibuixos i les construccions que havia fet. No sé ben bé perquè ho va fer. No li agradava que pintés, deia que era dolent. Un dia, abans de la malaltia, passejant amb ella vam veure un artista que estava fent uns esbossos de l'església (vella) i el campanar; em vaig quedar embadalit, li vaig comentar que m'agradaria ésser pintor i que el volia conèixer. Després de molts precés, em va dur a la pensió on s'estava, però no el vam poder veure. La mestressa ens digué que estava descansant, no es trobava bé i, a més, estava a règim. Vam marxar, mentre l'àvia em deia: «això de la pintura no és bo, fa mal a l'estòmac». Qui sap si fou per això que, quan la

malaltia, va cremar els meus dibuixos per una ànsia purificadora».

«Quan l'àvia va morir, el meu oncle va deixar el Seminari i se'n va anar a viure a Barcelona, on es va casar. Treballava a la secció de Duanes de l'Estació de França. Jo, el 1907, amb quinze anys, me'n vaig anar a Barcelona a casa de l'oncle, al carrer Salmerón (actual Gran de Gràcia). A casa volien que estudiés dibuix industrial, però finalment vaig anar a l'Escola de Belles Arts de la Llotja. Hi vaig estar del 1907 al 1909. Del que tinc més bon record és d'una professora que tenia, que pintava paisatges «al fresc»; d'ella vaig aprendre aquesta tècnica».

Per la seva germana Conxita sabem que treballava en un forn i que fins i tot sovint dormia allí.

«Em va afectar molt els terribles fets de «La Setmana Tràgica» (juliol del 1909), van haver-hi molts aldarulls, es cremaren esglésies, els carrers estaven plens de barricades,...jo ho vaig viure de molt a prop. El que més em va impactar fou les detencions, els afusellaments;

Jacint Salvadó, any 1977

principalment el de Ferrer i Guàrdia, doncs jo era un admirador seu i del projecte renovador de la «Escuela Moderna».

El 1909, amb disset anys, me'n vaig anar tres o quatre mesos a París. M'interessava tot, ho veia tot. Anava sovint al Louvre. Viatjava amb un amic que es deia Tortosa (el seu pare era d'Elx). Després morí a la Guerra Civil.

Volíem recórrer món, desitjàvem anar a Amèrica, doncs algú ens havia parlat de les possibilitats del cinema.

El 1910 vam tornar a passar una temporada a París. Intentàvem aconseguir alguns diners per poder-nos embarcar cap Amèrica. Vam anar a Le Havre, però vam tenir algun problema amb la policia...A París

haviem conegut a unes noies (teníem dinou anys) en un restaurant i havíem sortir amb elles; els hi havíem fet uns dibuixos una mica atrevits i els vam oblidar a la pensió de París. La policia ens va localitzar a Le Havre i ens va aconsellar que millor marxéssim de França. Ens vam veure obligats a vendre els llibres que dúiem, i vam embarcar en direcció a Santander; vàrem treballar durant la travessia per poder acabar de pagar el passatge.

Vam arribar a Espanya tan sols amb uns pocs records i uns quants dibuixos que havia fet (partint d'una fotografia, havia fet un retrat d'en Ferrer i Guàrdia). Des de Santander vàrem anar (a estones) caminant fins a Logroño; estàvem a l'estació de tren, quan una parella de la Guàrdia Civil ens va demanar la documentació i a continuació ens van escorcollar. Em van trobar aquell retrat d'en Ferrer i Guàrdia i es van pensar que érem anarquistes, i se'ns van endur a la caserna. També em van trobar una postal que havia fet a París per un amic del poble, però que finalment no la vaig enviar, i on hi havia escrit

«Visca la República». Em van interrogar, i em van preguntar perquè havia fet un retrat a Ferrer i Guàrdia; jo vaig contestar que era dibuixant i que aquest tenia una cara interessant. Per sort em vaig recordar que també en tenia un de Pau Fila, que era una persona (molt popular llavors) que s'enlairava en globus. I ens van deixar anar. Vam agafar un tren cap a Madrid, i des d'allí, vam escriure als nostres pares per tal de que ens enviessin diners per poder retornar a casa.

Vaig passar una temporada vivint entre Mont-roig i Barcelona (a casa de l'oncle). M'escribia amb el meu company planejant un proper viatge a París. Finalment no es va decidir, i vaig agafar un vaixell cap a Marsella (era el 1913) i des d'allí vaig anar a París. Però, va esclatar la Guerra Europea i vaig retornar a Marsella, on em quedaria fins el 1919. Vaig conèixer a un professor de dibuix, li vaig ensenyar el que feia i m'aconsellà d'anar a l'Escola de Belles Arts a aprendre «clàssic». Gràcies a vendre alguns dibuixos que feia vaig poder pagar la matrícula. Jo tenia uns vint-i-dos anys i anava a classe amb nois uns

vuit anys més joves. A més, un professor (que pintava «pompiers») em donava classes particulars. Durant tota aquesta època vaig pintar molt poc, però recordo que no parava de dibuixar.

Aquest professor era francmaçó; les seves idees m'han influenciat bastant durant la meua vida. En aquella època jo vivia amb una noia de Gandia que es deia Vicenta, i aquell professor em va proposar entrar a la francmaçoneria i casar-me pel seu ritus amb la meua noia».

Ens explicava la germana de Jacint Salvadó, Conxita, que la Vicenta tenia una esplèndida cabellera ondulada que li arribava fins a la cintura. I que el seu germà deia que s'havia separat d'ella quan es va tallar els cabells curts. La Vicenta després va viure a Barcelona i anava a visitar la família de Jacint Salvadó; guardava molt bon record d'ell.

«Aquell professor també em va recomanar que quan acabés la guerra, tornés a París. Mentre m'anava guanyant la vida fent retrats i paisatges».

MARTI ROM

JACINT SALVADÓ: CRÒNICA VITAL I APASSIONADA DEL NOSTRE "CINTU QUADRUS" (2)

«Al juny del 1919 me'n vaig anar a París a preparar l'examen per tal d'entrar el setembre a Belles Arts. Em vaig empapar dels «clàssics». Vaig obtenir una molt bona nota i hi vaig entrar. Aviat vaig començar a no trobar-m'hi bé; hi havia una atmosfera impossible. Hi havia un model (real) damunt d'una taula i ens donaven vuit dies per dibuixar-lo, i jo amb dos dies ja en tenia prou. M'avorria.

Tot el meu món era una petita habitació, no coneixia ningú. Un dia em vaig assabentar que algú demanava gent per pintar al fresc i m'hi vaig presentar. Era un arquitecte famós, pare del famós cineasta Claude Autant-Lara. Un altre dia, em trobo un pintor català que es deia Castelucho, que tenia una Acadèmia («La Grande Chaumière»), i em va oferir treball de tipus administratiu. Allí vaig conèixer molts pintors. Vaig tornar a dibuixar molt. Anava amb els amics a veure exposicions de pintura moderna, fonamentalment dels «cubistes». Vaig començar a educar l'ull.

L'any 1921 vaig retornar a Barcelona, doncs havia conegut a París un metge català (el doctor Rovira) que volia que li fes un gran retrat amb la seva dona. Em va posar en contacte amb el galerista Josep Dalmau. Un dia va venir a l'estudi que m'havia deixat el doctor (al carrer Bailén); li va agradar el què feia i em proposà de preparar una exposició per a la seva galeria del carrer Portaferrissa. Fou la meva primera exposició individual».

Les famoses «Galeries Dalmau», al carrer Portaferrissa 18, desenvolupen amb una gran empena, en aquests anys, la tasca de promoció de l'art modern a Barcelona; per un costat oferint exposar als joves artistes catalans i, per l'altre, duent-ne d'estrangers. Per exemple: Picasso (1912), Miró (1818 i 1921), Art francès d'avantguarda (1920),...Gairebé tancant aquesta primera etapa de la «Dalmau» (1911 a 1923) hi tenim l'exposició de Salvadó (del 15 al 31 d'octubre).

«En aquests mesos a Barcelona, vaig retrobar el

Quadre de Jacint Salvadó, (1924).

meu oncle. Va venir a veure l'exposició; estava molt content del que jo feia».

Sembla que durant aquesta estada (uns tres o quatre mesos) va conèixer Gaudí. Vull creure que també hi deuria surar «la terra», el Baix Camp: Reus / Riudoms i Mont-roig.

«Després vaig tornar a París, on vaig estar un parell d'anys donant classes de dibuix a «La Grande Chaumière».

No puc precisar la data, però diu Salvadó que, a principis dels anys vint, intenta conèixer Picasso mitjançant una recomanació de Pere Manyac. Sembla ser que Picasso estava enfeinat i no el va rebre. Molt

probablement fou el 1921, durant l'estada de Salvadó a Barcelona, que conegué Manyac de la mà del galerista Josep Dalmau. Pere Manyac havia estat el primer marxant d'un Picasso amb dinou anys i qui li va organitzar la primera exposició a París (1901). Fou una relació un xic conflictiva que sols durà del 1900 a inicis del 1902. A l'any següent Manyac torna a Barcelona. Sembla que les relacions es suavitzaren quan el 1917 es tornen a veure a Barcelona. Salvadó podrà finalment conèixer Picasso a principis del 1923.

Deuria ser a principis del 1922, quan un dia en un ball de disfresses es troba el pintor Derain de guerrer africà i s'hi acosta i...comença aquella fascinant «història» en què fa de model pels «Arlequins» de Derain i Picasso que pinten molt probablement durant 1922 i 1923. D'aquest episodi sorgí la compra de tres quadres seus per Picasso i el contracte amb un marxant. (En parlàvem detalladament a «Ressò Mont-roigenc» n.58 i 59, segon i tercer trimestre 1996).

«En aquella època col.laborava amb el diari «Paris Journal», on feia retrats dels artistes per il.lustrar les cròniques que publicàvem sobre les seves exposicions».

Segons informacions de Palau i Fabre, sabem que el 14 de març del 1924 Salvadó va publicar un article sobre Picasso a «Paris Journal», que anava il.lustrat amb un retrat que ell mateix li havia fet.

«L'any 1924 vaig aconseguir entrar a treballar al «Atelier d'art» de les «Galeries Printemps». Feia decoracions «al fresc», treballava tan sols quatre hores al dia, i guanyava bastants diners. Alguns dels meus treballs varen estar exposats a l'exposició d'Art Decoratiu del 1925 (a París)».

Aquest mateix any 1924, el crític Georges Charensol duu al seu estudi un company seu: Waldemar Georges. Salvadó els ensenya el que està pintant, i també una gran tela que diu que la fa pel «Salon des Independents». Waldemar li va dir que aquell quadre es mereixia el millor saló de París, el de les Tuilleries. I fou el mateix Waldemar Georges qui va fer les gestions. Aquest era un important crític; per exemple, fou qui va publicar un dels primers llibres sobre Picasso (1926).

Així comença la seva participació a les exposicions col.lectives del «Salon des Tuilleries» (del 1924 al 1927), i del «Salon d'Automne» (del 1925 al 1927).

Als anys vint la seva pintura estava propera a l'expressionisme figuratiu, però suposem que la coneixença de Picasso el portarà cap a un cubisme. Durant la seva llarga vida artística es produiran varis i radicals trencaments, s'endinsarà per molts diversos camins dins de l'ampli camp de la pintura.

En aquells primers anys de la dècada dels 20, un banquer suís s'associa amb una galeria d'art de París i comencen a intervenir d'una manera molt important en el món de l'art : compren tots els Modigliani, Soutine i Roualt que van poder. És la GALERIA BING, del número 20 bis de la Rue de la

Cintu Quadrus. "Roch Salvadó, fill del "Cintu Quadrus" amb Martí Rom a l'ermita 1993"

Boetie. A més, van connectar amb alguns pintors joves, dels quals van escollir a Lansky i Salvadó. A aquest, li van oferir un contracte en exclusiva per tres anys, que després es va prorrogar en tres més (des de 1924 fins el 1930). Aquest any, 1930, es tanca aquesta galeria.

Salvadó era molt rigurós amb la seva obra; així, quan Bing va al seu estudi a comprar-li la primera tongada de quadres, sols li permet endur-se'n els que ell pensava que eren els millors quadres (disset) i dibuixos (cinquanta). A continuació, va trencar més de cinquanta teles de la seva joventut.

Sembla ser que la coneixença amb Bing ve perquè la núvia d'aquest tenia una amiga que pintava a l'estudi del costat de Salvadó.

Primer participarà en una exposició col·lectiva a la GALERIA BING (1925), i després en farà dues d'individuals el 1927 i 1929.

En el catàleg de la primera d'aquestes exposicions (1 al 10 de desembre), Nino Frank comença dient que «És espanyol: català, per se precis...». Després suren les seves constants d'aquells anys: el desig d'anar a Amèrica per tal d'intentar fer fortuna, el seu interès per la pintura de Derain, pel cubisme... I, s'hi reproduïxen unes declaracions de Salvadó: «Em sento bastant independent, allunyat de les recerques d'avui en dia. No frequento els cercles artístics... no crec en les escoles...em sento fidel a la tradició del meu país, a Greco i Goya. Molt més a prop dels FAUVES que de Picasso». Aquell prestigiós crític Georges Charensol va escriure a «L'ART VIVANT» (1-12-1927) : «A propòsit de Salvadó es podria escriure un text interessant sobre la INQUIETUD PROFONDE... sempre he cregut que Salvadó posseïa aquesta forma...des de que ha estat en possessió d'una manera de fer personal, des de que ha pogut alliberar-se de tota influència, s'ha llançat frenèticament cap a un art ple d'exaltació i de desordre...La pintura és un art que s'ha de deixar penetrar lentament... Aquest estiu, ha estat la pode-

rosa llum del cel provençal qui li ha fet comprendre això... L'exaltació, que és l'estat més habitual de Salvadó, no apareix més que per al·lució, suggerit...».

Segons ens explica Roch Salvadó, fill del pintor, l'any 1928 Jacint Salvadó coneix a casa d'uns amics de Lyon (França) a Anita Wiskemann. Anita era pianista, ballarina i professora de dansa moderna (del mètode establert per Jacques Dalcroze a Ginebra). Havia nascut, en el sí d'una família benestant, l'11 d'abril de 1902 a Thalwil, prop de Zúrich (Suïssa). Serà la seva segona dona. Ens va dir la neboda del pintor (Assumpció) que un cop va venir a ballar a Barcelona a l'Hotel Ritz, i li semblava recordar que la peça interpretada era «El sombrero de tres picos».

El propi Salvadó diu que, quan a finals dels anys vint (1928-29) freqüentava Picasso, l'Anita connectava molt bé amb la dona d'aquell: Olga Koklova (havia estat ballarina de «Les Ballets Russes»).

Quan el 1930 Bing s'associa amb Paul Rosenberg i amb Paul Guillaume per comprar una important col·lecció francesa que estava en mans americanes, sorgeixen unes disputes amb el seu soci (aquell banquer suís) i parteixen peres. S'acaba la GALERIA BING. Llavors Salvadó acorda un contracte permanent amb la GALERIA WORMS-BILLIET (també de París). Hi exposarà el 1931 i 1936.

El 13 de desembre del 1930 neix a París Roch Salvadó, el primer fill de Jacint i Anita.

El conjunt d'informacions que anem anotant sobre la vida de Salvadó (que no sempre procedeixen directament d'ell mateix), les he recollit d'una munió de textos que en algun moment he pensat que configuraven un laberint. M'ha costat un considerable treball ordenar i contrastar les informacions. Ara desitjo que el meu fil d'Ariadna em dugui amb èxit fins un text (aquest) esperonador en vers el nostre personatge.

MARTÍ ROM

JACINT SALVADÓ: CRÒNICA VITAL I APASSIONADA DEL NOSTRE "CINTU QUADRUS" (3)

«Quan es va proclamar la República Espanyola, jo vivia amb l'Anita i ja tenia un fill (Roch). El cor em cridava que tenia que tornar. A més, volia ensenyar-li a Anita el meu poble. I vam anar a Mont-roig, malgrat que l'Anita no parlés ni una paraula ni de català ni de castellà. Vam llogar un pis a la plaça de l'Església vella (damunt de l'actual bar). Vaig retrobar vells amics; un d'ells em va fer saber que encara guardava un petit bloc de dibuixos meus de quan era petit. Fou una època molt dolça. Anava pels camps i pintava. Enrotllava les teles i les enviava a una galeria de Zurich i també un cop al mes me'n comprava un pintor alemany. Al poble fou una sorpresa veure que jo no treballava, que sols pintava quadres».

En aquest pis de la plaça de l'Església vella, Salvadó donava classes de pintura a un grupet de joves del poble. Crec que devia ésser en aquesta època que neix espontàniament, intentant descriure d'una manera radicalment evident la seva feina, aquell

meravellós i molt màgic renom de «CINTU QUADRUS». Doncs, als Jacints se'ls anomenava Cintus i en aquell català (encara sense gaires normatives) es deia «quadru». Aquest renom m'arribà de la mà de la meva mare que se'n recordava que l'avi Cisquet (va morir el 1979) parlava d'algú que vivia a França i era germà d'una amiga (la senyora Conxita, de Sant Adrià del Besòs) d'un familiar nostre.

«Després anem a Barcelona, doncs, l'Anita es va quedar embarassada. Allí neix Mitrà, el segon fill (el 4 de gener de 1932).

Llogo un estudi al carrer Trafalgar. Vaig estar uns tres anys entre Mont-roig i Barcelona. Em va agradar molt tornar a Mont-roig, però Barcelona em va desil.lusionar una mica».

Segons comenta Roch Salvadó, aquesta estada fou del 1930 al 1934. Si fem cas a les declaracions anteriors del pintor que la decisió d'anar a Mont-roig va lligada a l'adveniment de la República (abril del 1931), haurem de suposar que fou del 1931 al 1934. En qualsevol cas, en Roch ens diu que fou una estada molt productiva, doncs, va fer molts paisatges i retrats tan en teles a l'oli com en dibuixos. Per al seu pare fou molt important aquest retorn al poble que el va veure nèixer, on hi va passar la seva infantesa. També cita que al llarg de la seva vida sovint els esmentava records de la infantesa (a Mont-roig): « de l'ermita de la Mare de Déu de la Roca, dels barrancs, dels garrofers i avellaners, de les grans platges quasi salvatges, sense ningú; i també de les anades a

Cambrils i l'Hospitalet de l'Infant». El Mont-roig que Salvadó va retrobar vint anys després, era pràcticament el mateix que havia deixat aquell 1913 quan, des de Barcelona se'n va a Marsella i, des d'allí, a París. La població de Mont-roig era quasi estable, des mitjans del segle anterior, fins a principis d'aquest, - uns 2600 habitants-; després havia minvat lleugerament fins situar-se en els 2400 als anys trenta. Salvadó va trobar-se amb aquell ambient que coneixia de jove, amb aquells indrets i amb la gent que estimava.

Hem tingut la sort de rebre (del Roch) dues reproduccions de dibuixos al pastel, fets durant aquesta estada a Mont-roig. L'un és una vista de l'ermita i sant Ramon, feta segurament des de la meitat del camí antic que puja a l'ermita (gairebé en primer pla, i a l'extrem dret, hi figura una petita casa). L'altre és una panoràmica del poble, on sobresortint hi predomina, al bell mig, el «Fort», és a dir, l'actual església nova, però encara a mig construir (li mancava la cúpula); suposo que està feta des d'un indret proper al cementiri, doncs, la taca negra que hi ha al seu extrem esquerra deu ser el forat de l'arcada del davant (dóna cap al mar). És una vista del poble semblant a la que Miró va fer des de les Creus («Mont-roig», 1916), però des d'un lloc diametralment oposat. Posats a filar més prim, potser està fet des darrera del cementiri, doncs, en primer pla i des de la meitat del dibuix fins a l'extrem dret, sembla que hi hagi una paret coronada per una mena de temple amb una creu a dalt. Els arbres que apareixen en primer pla, i a l'esquerra, deuen ser garrofers, aquells garrofers que tant estimava.

Abans hem pogut llegir que Salvadó deia que alguns quadres pintats durant el seu sojorn a Mont-roig i Barcelona, els enviava a un «pintor alemany». Per d'altres informacions sabem que qui les comprava

era una galeria de Berlín. Recordarem que eren aquells anys en què els «nazis» estaven ocupant el poder polític a Alemanya. I, un cop controlat totalment, decideixen fer neteja de llibres i art. Creuen qualsevol llibre sospitós i confisquen tots els quadres i escultures que no responien a la seva visió de l'art (1937). Alguns d'aquests seran exposats en una exposició a Munic sobre «l'art degenerat». La gran majoria acabaran (també) llençats al foc purificador. D'aquesta manera desapareixerà una part important de la producció de Salvadó d'aquells anys, dels quadres que va fer a Mont-roig.

«El 1936 me'n vaig al Midi, a Le Castellet en Vence (molt a prop de Toulon). Començo a pintar diferent del que feia. Em faig amic de Pierre Emmanuel, de l'Academia. Venc teles sobretot als amics de l'Anita, de Zurich».

Va comprar un molí d'oli i el va arranjar per viure-hi. Com que a Espanya hi ha la guerra civil, Salvadó fa venir a Castellet la seva mare Maria i els seus nebots (fills de la seva germana Conxita) Àngel i Assumpció. Hi restaran quasi dos anys.

Diversos problemes familiars havien produït que els pares de Jacint Salvadó anessin a viure a Barcelona. Per una d'aquelles increïbles històries d'algué que es juga les terres a les cartes, els Salvadó varen perdre les seves a Mont-roig (segons sembla eren les que provenien de la família de la mare del pintor, Maria Aragonès). Més tard, el pare farà cap a França on hi morirà.

Respecte al seu pare hem trobat informacions contradictòries. Per un costat el propi Jacint Salvadó esmenta (en l'entrevista que li fa Gonzalo Fortea), que el seu pare era de Barcelona i que la família d'aquest s'havia traslladat a Mont-roig; però, per un altre, en alguna escriptura que ens ha facilitat la

neboda Assumpció hi consta que tant el pare del pintor com el seu avi eren de Mont-roig. Obrir una investigació com aquesta sobre Salvadó comporta estar sempre amb la ment oberta a qualsevol informació (en principi aliena) que pugui, per atzar, confluïr en la seva vida. I, ja són dotze anys. Una altra dada, trobada darrerament, tot repassant vells exemplars de «RESSÒ» (núm.37, segon trimestre del 1991) i en un d'aquells molt interessants articles d'en Baptista Nogués («L'any 1891 a Mont-roig»), hi trobem que quan s'esmenten uns acords municipals del 2 d'agost es diu que «nomenen Jacint Salvadó i Martínez, fosser...». Aquest era l'avi del pintor. Això succeïa un any abans del seu naixement. També vaig trobar una (aparent) coincidència en la relació de vilatans que figuren en el cadastre de Mont-roig de 1755 analitzat per Ferran Jové i Hortonedà al «RESSÒ» núm. 58; en aquest inventari es cita l'existència d'una persona de nom «Je-cinto» i en la de cognoms d'un «Salvadó». Prou esperonats per la troballa vaig posar-me en contacte amb l'autor d'aquest article per tal que em confirmés que responien a la mateixa persona. Dissortadament m'havia fallat la intuïció. Malgrat tot, possiblement aquest «Salvadó» podria correspondre a un avantpassat del pintor.

Fixeu-vos també que el nom que s'hi esmenta és «Je-cinto» fent més evident, si hi cap, aquell col·loquial «CINTU».

Rera aquesta qüestió de l'aparent incoherència de l'origen de la família del pare de Jacint Salvadó pot existir un cert refús d'aquest per aquella història de la pèrdua de les terres. Però també sabem que estant el pare a França (i en situació gens favorable econòmicament) l'anirà a veure algun cop d'amagat de la seva mare.

També hem pogut saber (gràcies a la memòria de la senyora Assumpció) quin era el renom de la casa de la mare del pintor: cal «Comandoles». Ella, la Marieta de cal «Comandoles» morirà el 25 de desembre de 1949.

La germana de Jacint, Conxita, acabarà residint a Sant Adrià del Besòs (a tocar de Barcelona). Aquesta es casarà amb Àngel Gimferrer Escuté del barri de Gràcia de Barcelona; casualment aquest és un parent del poeta i acadèmic Pere Gimferrer. El pare d'Àngel Gimferrer tenia un germà bessó d'on descendeix el famós escriptor.

Com veiem, per diversos motius la família Salvadó se n'anà de Mont-roig: el pintor viurà a França (primer per motius d'ordre artístic i després degut a la dictadura franquista), i la resta de la família (la part de la seva germana Conxita), com ja hem dit, a Sant Adrià. Cal esmentar que el seu oncle Ramon (aquell pel qui Jacint tenia tanta estimació) va tenir dues filles que moriran joves; i que Jacint i Conxita van tenir dos germans (Francisco i Antonio) que varen morir quan eren xiquets. En qualsevol cas, quedaren uns poc parents, tots lluny de Mont-roig i sense familiars propers en el poble. Amb tot això intento cercar la

causa d'aquella increïble realitat que fou descobrir, en aquell ja llunyà 1985, que ningú (o pràcticament ningú) conegués Jacint Salvadó a Mont-roig. L'únic que queda de la família a Mont-roig fou un quasi abandonat tros de terra, la parcel·la «1065» de la partida de les Rabassades (terres ermes a mà dreta de la carretera del Pradip, a tocar de les primeres muntanyes de Colldejou (la muntanya «Blanca»), i que s'escampen des del «Mas del Frare» fins al barranc de la Porquerola). Encara hem trobat un rebut del 1955 pel valor d'una pesseta per aquest terreny (a nom de l'avi del pintor: Jacint Salvadó Martínez), com a quota obligatòria de la «Cámara Oficial Sindical Agraria».

Haviem deixat a Jacint Salvadó acompanyant els seus familiars a la casa de Castellet. El magnetòfon continua funcionant mentre les paraules (mig en castellà, mig en francès) del pintor s'escampen per l'habitació, inunden la meua ment i, finalment, es concreten en unes frases escrites en un instant: «Quan arriba la Guerra Mundial, me'n vaig amb l'Anita a Zurich. Hi vaig viure quatre anys. Allí em vaig casar amb l'Anita».

El 1936 pinta el seu primer quadre abstracte. Inicia un camí que evolucionarà, poc a poc, cap a les teles purament geomètriques de la seva darrera etapa.

L'any 1944 exposa a Zurich, a la Galeria EAUX-VIVES. Durant aquest període es fa amic de Hans Arp, Max Bill i August Herbin XXX.

«La meua relació amb Max Bill reafirma la meua intuïció artística, de quin camí calia seguir».

«A l'acabar la guerra jo no volia marxar de Zurich, però Anita volia tornar a Castellet. Em venia a veure un marxant de Lió, que es deia Bine (?), i em comprava molts quadres. Em va convèncer per tornar a París, em deia hi havia un ambient artístic molt interessant.

I, es va comprometre a comprar-me alguns quadres cada mes».

En endavant (1945 a 1983) Salvadó viurà a cavall entre París i (a l'estiu) a Castellet. A París sempre viurà a l'estudi de la Rue Saint-Paul, al barri del Marais. La seva passió pels «frescos», per Giotto, farà que un diari de Toulon encapçalí un reportatge sobre ell com el «Frescatore de Castellet».

Anita, la segona dona de Salvadó, morirà a Castellet el 8 d'abril de 1953 després d'una llarga malaltia. Marcelle Rezzonico, de Castellet va cuidar-la i vetllà per la família. Es convertirà en la tercera dona del pintor.

La seva producció del 1945 al (més o menys) 1965 la podem definir com d'una etapa abstracta i informal. L'any 1959 s'endinsa pels quasi inexplorats terrenys de l'informalisme. Un informalisme definit bàsicament per la forta presència cromàtica.

«A finals dels quaranta m'acosto cap a l'abstracció, però no és fins el 1956 en què començo a treballar en obres abstractes constructivistes. En aquest cas cap l'abstracte vivia latent una certa por per deixar la figura. Després vaig derivar cap a una geometria plàstica. El meu propòsit sempre és el de dir molt amb pocs elements. M'interessa la concissió, la intensitat concentrada».

L'any 1961 fa els vitralls i les ceràmiques de l'església de La Forclaz (Alta Savoia), de l'arquitecte Maurice Novarina.

El 16 d'abril de 1963 mor a Castellet Mitrà Salvadó, com a conseqüència de la guerra d'Algèria. Era pianista i ceramista. Vivia a Castellet. Llavors Roch Salvadó, arquitecte, s'estableix a la casa de Castellet.

MARTI ROM

JACINT SALVADÓ: CRÒNICA VITAL I APASSIONADA DEL NOSTRE "CINTU QUADRUS" (4)

La seva darrera etapa pictòrica s'inicia als voltants del 1965 (i fins la seva mort el 1983) amb una considerable producció de teles d'una plàstica purament geomètrica. Hi trobem formulacions de caire estrictament matemàtic.

Durant els anys setanta li arriba, en certa manera, un més gran reconeixement. Fa un plegat d'exposicions. A la GALERIE SIMONE HELLER (que ja hi havia exposat l'any 1956) en farà els 1971, 1972, 1974, i 1977.

La primera d'aquestes exposicions (del 5 al 27 de març del 1971) intuïm que fou el detonant del què seria «la història del quadre de l'Ajuntament (de Mont-roig)». Creiem que l'inici de la història l'hem de trobar en la tramesa de la invitació d'aquesta exposició que el propi Salvadó féu a l'Ajuntament. Hi escribia que «desde París, un recuerdo...». L'Ajuntament li contestarà amb data 31 de març que «para nosotros ha sido un honor, una gran alegría saber que un hijo de Montroig está consiguiendo grandes exitos en la capital artística del mundo; nada menos que en París...», també es fa saber que d'això se'n va fer ressò el Ple del 18 de març. Totes aquestes informacions consten en l'arxiu de l'Ajuntament, que vàrem poder consultar quan preparàvem l'homenatge del 1993.

Poc després, el 23 d'abril, el pintor contesta amb una breu carta dirigida a l'Alcalde que prepara d'altres exposicions però «...sin dejar el recuerdo de mi tierra madre...». Haurà de passar un any, quan Salvadó enviarà (15 de maig de 1972) la invitació de la nova exposició que farà a la GALERIE SIMONE HELLER (1 al 24 de juny) i es reafirma dient que «...no olvida el pueblo de Montroig...». A continuació, l'Ajuntament li envia una carta (16 de juny), firmada per l'Alcalde Francisco Aguiló i Ferré, en la qual es comenta la decisió de «adquirir un cuadro de sus creaciones, por lo cual, mucho le agradeceré el que seleccione el cuadro...indicando tambien el precio...». El proper 7 de juliol, li contesta Salvadó agraint la intenció i diu que «espero venir en España este año y tambien en Montroig...». El 7 d'agost enviarà fotografies de dotze dels seus quadres (actuals) perquè triïn el que vulguin i afegeix que «tendré mucho gusto y agrado

regalarlo y llevarlo yo mismo...». Finalment, el 25 d'agost, el secretari de l'Ajuntament Francisco Anguera Vernet, li comunica que en el Ple del dia 17 es va acordà escollir el quadre de títol «Piramidal». Ens diu Roch Salvadó que el seu pare estava molt feliç per haver pogut donar aquest quadre a Mont-roig. El quadre el va anar a recollir a Castellet el fill gran (Miquel) de la seva neboda Assumpció. Li cabia dins del cotxe. Ell mateix es preocupà per dur-lo a Mont-roig on va fer-ne lliurament, a l'Ajuntament, l'octubre del mateix any (1972).

També aquella exposició (a la GALERIE SIMONE HELLER del 1971), serà la causant del què creiem fou el primer text sobre Salvadó publicat al nostre país (si més no, després de la Guerra civil). Era una

curta referència sobre aquesta exposició inserida a la secció «Noticiari» de la revista «SERRA D'OR» (15-4-1971) i firmada pel prestigiós crític Alexandre Cirici Pellicer. Un any després, «LA VANGUARDIA» (29-6-1972) també publicarà una curta nota sobre la nova exposició en aquella galeria.

L'any 1973 (del 24 de setembre al 20 d'octubre) exposa en la molt important GALERIA JUANA MORDO de Madrid. Això permet que diaris i revistes espanyoles «descobreixin» Salvadó. Per exemple, en la prestigiosa revista «TRIUNFO» (6-10-1973), aquell important crític J.M. Moreno Galván acabava la seva extensa crònica de l'exposició dient: «Ese artista era uno de los nuestros que se nos había quedado traspapelado. Yo, por lo menos, no tenía noticias de que existiera. Ahora ya sé que tengo que hacerle hueco en el archivo que llevo en el recuerdo».

Amb aquesta exposició tornarà a Espanya després de trenta anys llargs de viure lluny de la negror franquista. No havia volgut retornar abans.

«Vaig poder tornar a visitar Madrid. M'il·lusionava poder tornar al MUSEO DEL PRADO. Foren vuit dies emocionants, viatjava en el Metro i no parava de mirar la gent; ho mirava tot».

Farà gairebé un parell d'anys, l'amic Pasqual Bargalló em va facilitar un retall d'una vella revista «TP» (aquella que publica la programació de la televisió) on el 19 d'octubre del 1973, en la llavors «UHF» (actual Segona Cadena de TVE) i en el programa «Galeria» («La revista de las Artes y las Letras») s'anunciava un reportatge sobre la «exposición de pintura de Jacinto Salvadó en la Galería Juana Mordo», a més d'entrevistes a Orson Welles i al director teatral Miguel Narros. Immediatament vaig escriure a TVE per preguntar si encara disposaven d'aquestes imatges. No hi va haver sort. Hagués estat simplement meravellós que, a més de poder escoltar la seva veu, (les cintes del senyor Gonzalo Fortea), poguéssim tenir imatges seves.

Aquesta exposició a la GALERIA JUANA MORDO de Madrid (1973) li obrirà les portes de la premsa (sobre art) a Espanya. Els principals diaris: «ABC», «LA VANGUARDIA», «NUEVO DIARIO»,... li dedicaran amplis reportatges. En el primer d'aquests diaris, en un reportatge a quatre columnes, s'hi reproduïxen unes declaracions seves: «No estic satisfet amb la meua obra. Estic arribant a una

abstracció absoluta, però no aconsegueixo el meu propòsit. Sóc conscient de la meua limitació. Ja sé que l'abstracte està passat de moda. Es igual. Jo anomeno abstracció a l'art al qual hem eliminat l'objecte i el subjecte. Sóc un pintor ràpid en les decisions i tranquil en la realització tècnica».

A la GALERIA JUANA MORDO hi tornarà a exposar els anys 1976 i 1981. Com a conseqüència de la primera d'aquestes exposicions, retornarà a Madrid. També en aquests anys farà quatre altres exposicions a Espanya: GALERIA ITALIA d'Alacant, l'abril del 1975, GALERIA JOAN DE SERRALLONGA de Barcelona (estava al carrer Mercaders núm. 15) el març del 1977, GALERIA VALLE ORTI de València el desembre del 1978, i SALA GOYA de Saragossa el juny del 1982. Salvadó aprofitarà, en els tres primers casos per tornar a viatjar a Espanya. Aprofitarà el primer viatge (abril del 1975) per passar per Barcelona i visitar la seva germana Conxita i d'altra família; també sabem que tots aniran a visitar Mont-roig i dinaran a «Can Gatell» a Cambrils. A Alacant hi farà una llarga estada que permetrà a Gonzalo Fortea (responsable de la Galeria) fer aquella important entrevista de varies hores de cintes magnetofòniques que m'han permès d'obtenir nombrosa informació de primera mà sobre Salvadó.

En el catàleg de l'exposició de Barcelona, Gerard Xuriguera també fa esment que «injustamente ignorado -yo mismo he desconocido durante mucho tiempo su rica personalidad entre los españoles de Paris-, Salvadó no ha gozado de la gloria dispensada a muchos artistas de su generación...».

És important esmentar la passió immensa que despertà Jacint Salvadó en la persona d'un col·leccionista valencià: Basilio Muro. Durant un grapat d'anys ha anat aplegant una considerable recopilació dels seus quadres (uns setanta), des dels de la dècada dels vint, passant pels dels trenta i saltant als seixanta, setanta i vuitanta. Aquesta col·lecció podria ser el nucli d'una important retrospectiva (temporal o fixa) sobre Salvadó. Basilio Muro ha estat un pilar fonamental per obtenir informació sobre ell. Penso que hem intercanviat prou «cromos». En un text que li vaig demanar sobre la seva relació amb Salvadó, escriu (1993): «Fa ara un parell de dècades, passejant per la Rue de Seine, a París, a l'altura de la Galerie Simone Heller, vaig descobrir per primer cop la pintura de Jacint Salvadó. Aquell quadre de l'aparador fou com una aparició.

Em vaig apropar a veure'l. El vaig contemplar amb fruïció. A mida que passava el temps m'agradava més. L'atracció d'aquella pintura fou tal, que vaig intentar comprar-la. Havia arribat tard. El quadre estava venut. Llavors vaig preguntar sobre l'autor i aquí varen començar les sorpreses. Es tractava d'un artista català, amb una àmplia experiència en terres franceses i que, llavors, era ja octogenari... Estava, davant de l'obra d'un pintor desconegut per a mi i em semblava que era genial. Als pocs dies traspassava la porta del seu estudi...». Era el 25 de la Rue Saint Paul.

Una altra història curiosa és la del text que sobre el nostre pintor es reproduïx a la «Gran Enciclopèdia Catalana» (volum 13). Quan jo vaig «descobrir» (1985) Jacint Salvadó, crec que fou Palau i Fabre qui em va dir que aquest «gran desconegut» paradoxalment tenia una «entrada» en aquella enciclopèdia. Doncs, vint-i-sis línies i la reproducció d'un dels seus quadres de la seva darrera etapa. Vaig cercar el firmant d'aquest text; era en Bernat Hervàs. Em va comentar que havia conegut Salvadó a París el 1973, i que s'havia quedat encisat per la seva persona i la seva obra. Com que era un dels que feien les «entrades» pertanyents al món artístic d'aquella enciclopèdia, va aconseguir colar-ne aquesta del nostre pintor!. Bernat Hervàs ja havia publicat anteriorment un ampli text sobre Salvadó en el «SERRA D'OR» de l'agost del 1977. Acaaba l'article dient que «cal recuperar l'obra de Salvadó per a Catalunya». Doncs n'hi ha que (vint anys després) encara estem lluitant perquè això sigui una realitat a Catalunya, i també, més concretament, a Mont-roig.

«He llegit sempre molta poesia. Sé molts poemes de memòria. M'agrada des de la poesia filosòfica de Paul Valery XXX fins a la de Quevedo o Brassens. La poesia ajuda a mantenir la forma mental, és com una mena de gimnàstica».

«Mai he desitjat, ni esperat l'èxit; però sí, el ser comprès».

Jacint Salvadó mor el 27

d'agost del 1983, a punt de fer els 91 anys. Serà enterrat al cementiri de Castellet. A l'enterrament hi va anar la seva neboda Assumpció en representació de la seva família de Sant Adrià. En el recordatori hi posa, sota el seu nom, : «Artiste Peintre». Palau i Fabre havia escrit sobre ell : «és un home d'una gran afabilitat i d'una gran bonhomia, amb molt de coratge i el somriure sempre a punt». Jacint Salvadó tan sols va viure a Mont-roig fins els quinze anys (1907) , després alternaria el poble amb Barcelona i París (1907 fins el 1913), i tan sols tornaria del 1931 al 1934; és a dir, molts pocs anys (24) de la seva llarga vida (91 anys). Malgrat tot, sempre va dur dins el seu poble : en les seves declaracions sempre ho esmentava, i ja vell (de 80 anys) encara tindrà l'ànim d'enviar a l'Ajuntament del seu poble aquella invitació d'una exposició a París creiem que, amb la secreta esperança, que tingués alguna repercusió (i fou la «història» del quadre).

«Se cumple ahora un año de la muerte...», començava l'article que sota el títol de «Recuerdo de Jacint Salvadó» va publicar a «LA VANGUARDIA», el 19 d'agost de 1984, Maria Lluïsa Borràs. Més endavant es plany que «Catalunya tenga a Salvadó en tan gran olvido».

MARTI ROM

JACINT SALVADÓ: CRÒNICA VITAL I APASSIONADA DEL NOSTRE "CINTU QUADRUS" (5)

RECERCA EN ESPIRAL
Salvadó i Miró es coneixien?. S'havien tractat?. Moltes coincidències els uneixen. El primer és nat a Mont-roig i el segon es mont-roigenc d'adopció (ell sempre ho reclamava). L'un neix el 1892 i l'altre l'any següent. Com que Miró va per primer cop a Mont-roig el 1911 i Salvadó en aquests anys viu a cavall entre Mont-roig, Barcelona, París i Marsella, pensem que no es deurien trobar. On sí que van coincidir, fou en els cursos del 1907 al 1909, quan ambdós foren alumnes de l'Escola de Belles Arts de la Lotja (Barcelona); molt probablement passaren desapercebuts. També el destí els fa coincidir amb pocs mesos de diferència exposant en aquella famosa «Galeria Dalmau». Miró del 29 d'abril al 14 de maig del 1921 i Salvadó del 15 al 31 d'octubre.

Miró coneix Picasso l'any 1920, i aquest queda impressionat pels seus quadres i mou alguns fils dels marxants i crítics amics per ajudar-lo. La passió meravellosament obsessiva de Miró per Mont-roig (hi passava com a mínim els mesos d'estiu) segur que deuria sortir en alguna conversa, més, si sabem també de la passió de Picasso per la propera Horta de Sant Joan. Des de París, ambdós pobles devien semblar a tocar. Quan el 1923 Salvadó fa de model de Picasso en els «Arlequins», segons explica el propi Salvadó, s'inicia una

certa relació que fa que es freqüentin, de tant en tant, amb les respectives dones, Anita i Olga; sembla lògic que el nostre poble també hi sortís algú cop. Així doncs, segur que mitjançant Picasso, Miró i Salvadó haurien de saber l'un de l'altre. A tall d'exemple, en el llibre «Conversaciones con Miró» de Georges Raillard (de Granica Editor, 1978) aquest diu -parlant sobre el famós «Arlequí» de Picasso, i com confessant una veritat oculta-: «Sabe?. El chico que posaba para él, Salvadó, es de Mont-roig, todavía vive...» (pàg. 235). Això ho comentava Miró l'any 1975, i ara, per a nosaltres ens diu varies coses: que des de la llunyania d'uns cinquanta anys se'n recordava i volia remarcar la coincidència de Mont-roig, i que sabia que vivia. També sabem de la relació d'ambdós, per la neboda de

Salvadó (Assumpció), que li havia sentit comentar que malgrat les coincidències no foren amics, perquè els separava les postures vivencials de cadascú (Salvadó era un immens extrovertit i Miró era l'antítesi); i, a més, el primer tenia arrels anarquistes i potser fou (o proper) francmasó, i el segon era molt missaire. De fonts del nostre poble m'ha arribat que Miró va conèixer Salvadó quan va descobrir en una exposició a París, un quadre d'aquest on hi havia la muntanya de la Mare de Déu de la Roca. El moment havia de ser màgic, molt màgic.

Una darrera coincidència, ambdós moren el 1983, el primer el 27 d'agost i l'altre el 25 de desembre. Potser dos camins paral·lels separats per un abisme i tan sols units per un punt vital: Mont-roig.

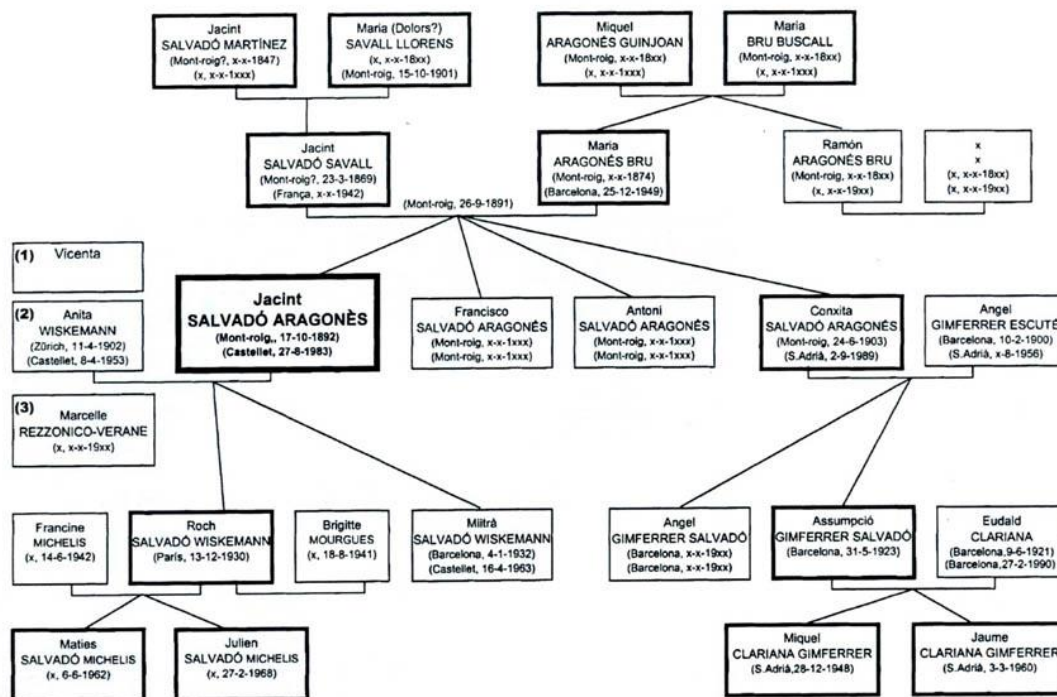
Jo mateix no vaig tenir possibilitat d'esbrinar més dades d'aquesta relació. Quan vaig rodar la meua pel·lícula «D'un roig encés : Miró i Mont-roig» (1979) encara desconeixia l'existència de Salvadó. A més, Miró va morir el 1983 i jo vaig «trobar» casualment Salvadó a principis del 1985. Amb l'amic Raül Ruiz preparàvem un curtmetratge sobre Picasso i Horta de Sant Joan, i sobtadament ens trobem amb un extraordinari dedicat a Picasso de la revista «L'AVENÇ» (1981) on en un article d'en Palau i Fabre s'esmenta que el model dels Arlequins de Picasso del 1923 és un tal Jacint Salvadó : «aquest pintor català, nascut a Mont-roig el 1892, és ben poc conegut a casa nostra...». Un

temps abans havíem trobat aquella frase del propi Picasso : «Lo que no sabes tu, es que el modelo (es referia als seus Arlequins del 1923) se llamaba Salvadó y era un muchacho catalán...» en el llibre «LEJOS DE ESPAÑA. Encuentros y conversaciones con Picasso» de Roberto Otero, de l'Editorial Dopesa. Això fou l'inici d'un camí celest que continuà amb la visita a Palau i Fabre, la recerca d'informacions a les galeries «Juana Mordó» i «Valle Ortí», trobar el senyor Gonzalo Fortea (que després d'anys i panys em passaria unes cintes cassettes amb una entrevista amb Salvadó), conèixer el col·leccionista Basilio Muro,...i poder connectar amb Conxita, la germana del pintor

(morí el 2 de setembre del 1989) i amb la seva neboda Assumpció que vivien a Sant Adrià del Besòs. La «història» detallada de la troballa i les incidències de la investigació de qui era aquell mont-roigenc anomenat «Cintu Quadrus», estan en el meu text del «RESSÒ MONT-ROGENC» núm. 16, del primer trimestre del 1986.

En aquell «RESSÒ...» núm. 53 (Primer trimestre del 1995) feia un repàs a les diverses singladures que en els darrers dotze anys he seguit cercant la llunyana figura de Jacint Salvadó. Cal citar com a més importants : l'intent de dedicar-li un homenatge en forma d'una exposició (març del 1993) i un llibret, amb motiu del centenari

ARBRE GENEALÒGIC DE JACINT SALVADÓ ARAGONÈS

del seu naixement (17 d'octubre del 1892); l'enquesta que L'Escola del poble va distribuir com a treball de curs entre els seus alumnes per a la recerca de més dades sobre el pintor (si més no, va servir per difondre a bastament la seva persona entre les noves generacions). També s'hi esmentava, en aquell text, la important exposició que es va fer a la «Galeria Dalmau» de Barcelona (novembre-desembre del 1994). A la inauguració hi van venir la darrera esposa del pintor Marcelle (de París) i el fill Roch (de Castellet). I es citava la visita que ens va fer Roch Salvadó a Mont-roig, acompanyat per aquell inestimable col·leccionista Basilio Muro (juliol 1993). Recordo que ja li vam ensenyar la «costa» que pensàvem que algun dia duria el nom de Jacint Salvadó. Feia temps que junt amb el Miquel Beatet havíem començat a difondre aquesta idea.

El 9 de novembre del 1994 l'Associació de Veïns «Muntanya Roja» de Mont-roig va fer la petició oficial a l'Ajuntament que aquella «costa» que baixa des del carrer

Bisbe Macià fins al carrer de la Mare de Déu de la Roca (Coma), que està molt a prop (gairebé davant) de la casa on va viure Jacint Salvadó, dugués el seu nom. Finalment, l'Ajuntament en el ple del 26 d'octubre del 1995 decideix aprovar aquesta petició. I, el dissabte 12 d'octubre de 1996 es va fer la inauguració oficial amb la presència del seu fill Roch i la seva família de Sant Adrià del Besós. Podeu trobar la crònica d'aquest acte al «RESSO» núm. 60 (IV trimestre del 1996). El que m'emociona cada cop que hi passo, per damunt dels petits i inútils entrebancs, es llegir a sota del seu nom : «Cintu Quadrus».

Amb aquesta imatge recent fixada a la ment, torno a visitar aquell pis de Sant Adrià que es el meu cordó umbilical amb Jacint Salvadó. Parlo amb la seva neboda Assumpció i el fill d'aquesta Jaume per tal d'acabar de concretar alguns punts i de pas per revisar l'arbre genealògic que des de fa temps intento fer sobre la família del pintor. Sempre sorgeixen noves informacions. M'ensenyen un parell de ceràmiques fetes en for-

ma de teula dibuixades per Jacint Salvadó i cuites per la dona del seu fill Roch (Francina). Hi apareixen dos Arlequins, un dels quals em recorda enormement un dels seus quadres (de l'any 1934) de la col·lecció d'en Basilio Muro. En Jaume em comenta que té una reproducció d'un d'aquells famosos quadres que li va fer Picasso vestit d'Arlequí (el que està al «Centre Pompidou»); fou un regal de Jacqueline Picasso (la darrera dona) a Salvadó.

I també recentment he pogut tornar a visitar el Museu d'Art Modern de Villafamés (un encantador i costerut poble a uns vint quilòmetres a l'interior de la ciutat de Castelló), i veure en una de les seves sales set quadres de Salvadó (de la col·lecció de Basilio Muro). Poc a poc, i amb l'esforç d'uns quants «salvadoristes» va surant la seva obra, la seva vida.

Fins aquí arriba una investigació que m'ha durat dotze anys. Temps i temps de cercar, de contrastar dades. De parlar amb una munió de persones que havien conegut Jacint Salvadó. Aviat vaig estimar-lo. He arribat a pensar

que era com una mena d'oncle llunyà i vellet (que no vaig poder conèixer).

He treballat amb informacions disperses, a vegades he hagut de cercar la seva figura (o, si més no, l'entorn en què vivia o situacions importants de la seva vida) en les monografies d'altres : Picasso o Derain, que en algun moment he cregut que estava «construint» un personatge. No sé si realment aquesta és exactament (i de cap a peus) la vida de Salvadó. M'ha preocupat explicar una vida (com a mínim) versemblant. Era un personatge tan increïble, com una ombra, quan empaïtar la seva existència em recordava aquell periodista de pel·lícula que intenta desxifrar la raó oculta de l'enigmàtic «Ciudadano Kane». Finalment es quedava sense saber explicar el sentit de la darrera paraula que aquell havia pronunciat («Rosebud»). Molt probablement a mi també em deu haver quedat algun «Rosebud» sense aclarir.

ADDENDA

Per penúltima vegada: quan farem una exposició del nostre CINTU QUADRUS a Mont-roig?

La primera vegada que vaig llençar aquesta idea fou en el darrer paràgraf d'aquell «RESSÒ...» núm. 16 (primer trimestre del 1986). Ja ha fet dotze anys.

Quan l'acte de la inauguració del seu carrer (octubre del 1996) vaig aprofitar la presència del Roch Salvadó, de la seva família de Sant Adrià del Besòs, i amb la proposta de cessió de la enorme col·lecció que m'havia fet arribar el bon amic i col·leccionista Basilio

Muro, per intentar lligar, -o si més no- iniciar contactes per tal d'endagar aquesta exposició. «Sí, sí, ja en parlarem».

MARTÍ ROM

(Aquest llarg text del qual ara es publica el darrer capítol, vull dedicar-lo al company Raül Ruiz amb qui vaig descobrir aquest, llavors quasi ignorat, personatge. A més, fa poc ha fet deu anys que en Raül ens va deixar).